

INFORMATORIUM

NA PRŮSEČÍKU LITERATUR: POKUS O NOVÉ UCHOPENÍ SOUČASNÉ LITERATURY

Русская и белорусская литературы на рубеже XX – XXI веков. Сборник научных статей. В двух частях. Отв. ред. С. Я. Гончарова-Грабовская. Белорусский Государственный Университет, Фонд фундаментальных исследований, РИВШ, Минск 2007.

Pozice Běloruska v mezinárodní rusistice je výjimečná již v tom, že se v Bělorusku ruština užívá jako druhý státní jazyk a že tu vzniká autochtonní ruská literatura – ovšem vedle běloruské. Běloruské literárně-vědné práce rusistické (zejména minské a grodněnské) jsou proto skoro vždy zajímavé, neboť přinášejí nejen nové materiály, ale také proto, že docházejí k zobecněním, jež se netýkají pouze tohoto materiálu.

První kniha je věnována obecnějším, ale současně aktuálním problémům současné literatury a novým tendencím v dnešní próze a dramatice. Vzhledem k desítkám statí větších i menších se zmíníme jen o některých. Především je tu úvodní studie M. M. Golubkova *Парадигмы современной литературы*. Autor pokládá situaci v ruské literatuře 80.–90. let za skutečný výbuch, rozhodný předěl a analyzuje to, jak se literatura podřídila logice trhu a jak získala nové společenské postavení. Slovy Léviho-Strausse pokládá současnou vývojovou fázi za tzv. horkou literaturu, v níž není střed a periferie, vše je v pohybu. Polycentričnost dnešní literatury je tedy jedním z jejích podstatných znaků. Z tohoto důvodu je i

těžké určit další vývoj: každá z vývojových linií se může ukázat v budoucnu jako dominantní. Podobnou tematikou se zabývá známá odbornice na ruský postmodernismus I. S. Skoropanovová, když píše o konceptuálním modelu ruské literatury konce 20. a počátku 21. století. Dokládá nejen charakteristiky ve smyslu převažujících antiutopií, postmodernistické dekonstrukce, metatextovosti a intertextovosti, nové probouzení modernismu a také realistického tradicionalismu, ale také různá ideová proudění, kde se mezi pozůstatky marxismu dere nacionalismus, liberalismus, pravoslavlí aj. Ukazuje to na dílech desítek současných ruských autorů a jako příklady uvádí zejména románová díla. Pozoruhodně uvažuje o současné ruské literatuře A. J. Me-režinskaja, která vypracovala celý projekt další práce literární vědy a návrh typologie současné literatury s přesahem k obecným polohám. Nehledě na veškerou promyšlenost jsem toho názoru, že to je místy přeteoretizované a akademicky strnulé: na druhé straně to přináší nutnou stabilitu a zvažnění překračující pouhé popisy nových děl. Vede také k zamyšlení nad převratnými a relativně

konstantními vývoje literatury, nad proměnami, které možná z hlediska času nejsou až tak radikální, jak se zpočátku zdálo. Editorka projektu S. J. Gončarovová-Grabovská vidí v ruské dramatice návrat k dokumentu, ale také mizení satiry. Další autoři, jako např. A. I. Beľski (černobylská mýtotorba), J. B. Orlickij (versolgie) a další ukazují na různé aspekty vývoje současné ruské literatury, například na motiv zrcadla (G. Něfaginová), na memoárový proud, na ženskou prózu, motiv domova, tzv. čerchovaný román (roman-punktir) u A. Bitova, na kváziromán S. Sokolova a vůbec na vývoj románu a jeho typů.

Z druhého svazku chci zdůraznit zejména pojednání o žánrové povaze lyriky z pera N. I. Miščenčuka, stati o lyrice I. Brodského, o toposu Minska u Vs. Někrasova: ruská poezie se tu prolíná s bělo-ruskou a dílem i polskou.

Podstatný je oddíl o tradici a recepci, tedy o projevech intertextuality v současné literatuře (Slovo o pluku Igorově, mýty, nová mýtotorba – Stalin, Chruščov, nový

etnografismus, nová kronikovost, F. Dostojevskij, V. Rozanov). Dobrá je také externě komparatistická partie, ale je poněkud úzce vymezena (východní Slované, polsko-rusko-běloruský triangel).

Přírnosný je oddíl o ruské literatuře vznikající v Bělorusku: zde napsali velmi dobré studie editorka S. K. Gončarovová-Grabovská a I. S. Skoropanovová, ale i další dva autoři (jde o analýzy konkrétních děl, ale s literárněteoretickým přesahem).

Oba sborníky, které cením, jak patrně, vysoko, mají jednu vadu: jsou příliš rozsáhlé, jsou stylizovány spíše jako jakési bilancování pracoviště a ty nosné momenty, které jsem se tu snažil zachytit, jsou tak v celém kontextu poněkud zatlačeny do pozadí. Možná by stálo za to více se soustředit na užší a současně ještě obecnější témata s výraznějšími komparatistickými a genologickými přesahy. I tak je však tento minský počín pro současnou literárněvědnou rusistiku podnětný a podstatný.

Ivo Pospišil

MYŠLENÍ O PŘEKladU V POHYBU

Myslenie o preklade. Ed.: Libuša Vajdová. Kalligram, Ústav svetovej literatúry SAV, Bratislava 2007.

To, co slovenská škola literární komunikace a recepce, kam patří i překládání a tlumočení, udělala pro to, aby se překlad stal dostatečně uznávanou společenskou hodnotou, je známo. Ani tato publikace by neměla zůstat nezpozorována, neboť shrnuje výklady a interpretace různých metodologických posunů v teorii překládání a někdy také tlumočení. Najdeme tu popisy izraelské a belgické teorie překladu (L. Vajdová), celkové přehledy překladatelských teorií konce 20. století, zejména Joseého Lamberta a jeho systémovou teorii (Edita Gromová),

Pierra Bourdieua a jeho význam (Zuzana Jetmarová z UK) a anglofonní chápání překladu (Vladimír Biloveský a Miroslava Šramková). Snad nejzajímavější je pak výklad teorie skopu (skopos; Jana Rakšá-nyiová), tedy tzv. funkcionalistické translologie související s interkulturními výzkumy.

Snad nejlépe a nejvýrazněji je tu popsána současná ruská translologie (Ol'ga Kovačičová) včetně její společenské důležitosti. V kapitole Súčasná ruská translológia se především hovoří o neustálé